

Gładczuk, Czesław

"Historia filozofii starożytnej", t. III :
"Systemy epoki hellenistycznej",
Giovanni Reale, tł.. E. I. Zieliński, Lublin
1999 : [recenzja]

Studia Teologiczne 17, 430-432

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

stusa. Rodzina jest więc najlepszym środowiskiem promocji osoby. Choć wspólnie rodzina przeżywa duże trudności, a szczególnie trzeba mówić o kryzysie małżeństwa, rodzinnego modelu organizacji życia nie da się zastąpić przez żadną inną strukturę – stwierdza Autor w Zakończeniu.

W poruszonych elementach rodziny jako środowiska promocji osoby książka może służyć wszystkim, którzy z jakiegoś punktu widzenia zajmują się zagadnieniami rodziny. W oparciu o dokumenty Kościoła i obszerną literaturę przedmiotu zestawia istotne elementy tego środowiska w sposób przejrzysty, wyjaśnia ich istotę i odpowiednio naświetla. Tak ujęta praca stanowi podstawową pozycję wiedzy o rodzinie, jej znaczeniu dla promocji osoby, przewodnik w wychowaniu człowieka i formowaniu odnoszeń do rodziny. Stanowi znakomity materiał dla rodziny, przygotowujących do życia rodzinnego oraz działających na rzecz rodziny i wywierających wpływ na kształtowanie postaw człowieka w świecie.

Ks. Franciszek Woronowski

Giovanni Reale, *Historia filozofii starożytnej*, t. III, Systemy epoki hellenistycznej, tłum. E. I. Zieliński. RWKUL, Lublin 1999, s. 565.

To już trzeci tom przełożonej na język polski *Historii filozofii starożytnej* Giovanni Reale.

W tomie tym są przedstawione systemy i szkoły filozoficzne hellenistycznej epoki, począwszy od wypraw Aleksandra Wielkiego aż po schyłek ery pogańskiej.

Autor w prezentowanym tomie, którego zawartość podzielił na cztery części, omawia:

1. Wyczerpywanie się szkół sokratycznych mniejszych oraz inwolucję szkół Platona i Arystotelesa.

2. Epikureizm od powstania do końca ery pogańskiej.

3. Stoicyzm od powstania do końca ery pogańskiej.

4. Sceptycyzm i elektyzm od początków do końca ery pogańskiej.

Części są podzielone na sekcje w których są omawiane uszczegółowione problemy szkół.

G. Reale w uwagach wstępnych do trzeciego tomu *Historii filozofii starożytnej* zauważa: "Jest to okres, który badacze filozofii często zaniedbywali i nisko oceniali z powodu różnej natury uprzedzeń, ale także ze względu na obiektywną szczupłość dokumentów.

Tymczasem zmiana uwarunkowań politycznych, zanikanie polis, wygasanie promieniowania szkół Platona i Arystotelesa, czyniło uboższym przestrzeń ludzkiego życia. Nowe inspiracje duchowe wyszły z kręgów, które ukształtowały się pod koniec czwartego wieku przed Chrystusem, wyszły z Portyku Zenona, z Ogrodu Epikura, z sugestii Pirrona.

Inspiracje te nie zaniedbując logiki i fizyki, wyeksponowały przede wszystkim etykę (jak godnie żyć w warunkach zniewolenia politycznego?). Prawdziwa moc tych systemów – utrzymuje G. Reale widzi potrzebę – ponownego odczytania i zinterpretowania tych etyk przy zastosowaniu (nowej optyki i uwzględniając wyniki nowych badań, które obalają znaczną część krępujących je, tradycyjnych schematów).

Etyki wywodzące się z intuicyjnego uchwycenia sensu życia, ujętego najpierw emocjonalnie i organicznie, z czasem zyskały uzasadnienie racjonalne i moc wiążącą na całe stulecia.

Uzasadnieniu tych tez poświęca G. Reale trzeci tom swojej Historii filozofii starożytnej. Czyni to odwołując się do tekstów myślicieli omawianych szkół, których analiza (tekstów) jest podstawą, w mniemaniu G. Reale, do przyjętych konkluzji. Wspiera je opracowaniami monograficznymi tego przedmiotu, których jest autorem.

Wyłuszcza też G. Reale, mówiąc językiem Poppera, mity schematu myślowego, które utrudniały poprawną interpretację doktryny szkół epoki hellenistycznej. Zalicza do nich:

- a) zaginięcie pism myślicieli tych szkół: zachowały się tylko fragmenty,
- b) przyjęcie za wzorzec dla filozofii doktryn Platona i Arystotelesa,
- c) poczucie harmonii, granicy i miary, czego nie dostawało epoce hellenistycznej
- d) przesada zapożyczeń.

O analogiach (czy też ich braku) pomiędzy okresem helleńskim a hellenistycznym tak pisze G. Reale: "U Platona bowiem i u Arystotelesa dominują zdecydowanie składniki ontologiczny i logiczno-gnozeologiczny, etyka zaś jest ich konsekwencją: wizja bytu dominuje i w znacznej mierze wyznacza wizję życia. I na odwrót, w systemach filozoficznych epoki hellenistycznej sytuacja ma się dokładnie przeciwnie: bezwzględnie góruje składnik etyczny, a składniki ontologiczny i logiczno-gnozeologiczny są zazwyczaj traktowane jako warunki, które etyki te zakładają aby mogły zasadnie funkcjonować: wizja życia dominuje i w znacznej mierze wyznacza wizję bytu.

G. Reale konkluduje: "Myśl filozoficzna epoki hellenistycznej jest myślą rewolucyjną, która obala większość wartości uważanych przez Greka za nienaruszalne. Jest to jednak myśl, która potrafi osiągnąć sobie właściwą równowagę, sobie właściwą miarę, sobie właściwą granicę – dzięki niemal nieograniczonemu zaufaniu do logosu.

Przeto filozofia szkół hellenistycznych chciała zasadniczo być – i faktycznie była – filozofią życia, filozofią, która zamierzała uczyć sztuki życia, ową

phronesis (mądrością praktyczną), poznaniem ukierunkowanym na moralne działanie.

Wskazuje również G. Reale stałe doskonalenie i ukrytycznienia kolejnych wydań Historii filozofii starożytnej. Przekładu polskiego dokonano z szóstego wydania.

Staranne wydanie, "czyste" aiustacyjnie, a przede wszystkim wysiłek translatorski (kolejnego tomu) ks. Prof. Edwarda Iwo Zielińskiego zasługują na głęboką wdzięczność.

Okładka laminowana z barwnym fragmentem Szkoły Ateńskiej Rafaela przydaje książce wiele sympatii.

Ks. Czesław Gładczuk

Karl Raimund Popper, *Mit schematu pojęciowego*. W obronie nauki i racjonalności, tłum. Bohdan Chwedeńczuk, KiW, Warszawa 1997, s. 273.

Książka urokliwa, spora przygoda intelektualna. O niej sam Popper mówi: w szczupłym tomie zebrałem kilka rozpraw "napisanych w obronie nauki i racjonalności". "Zebrane w tym tonie rozprawy" – stwierdza Popper – "przygotowane były pierwotnie z różnych okazji jako wykłady dla audytoriów złożonych z niespecjalistów. Często zawierają więc podsumowania mojego ogólnego podejścia do filozofii, a niekiedy przynoszą krótkie rozważania poświęcone jakiejś kwestii rozpatrywanej obszerniej w innej rozprawie".

Swoją postawę ujawnioną w tomie tych rozpraw tak charakteryzuje Popper: "Tom ten przenika przeświadczenie, które starałem się wskazać za pomocą podtytułu, a które ożywiło moje pisma co najmniej w ciągu sześćdziesięciu ostatnich lat. Jest to przeświadczenie, że wiedza naukowa, choć zawodna, jest jednym z największych osiągnięć ludzkiej racjonalności – i że możemy, używając swobodnie naszego zawsze zawodnego rozumu, zrozumieć cokolwiek świat, a może nawet zmienić go na lepsze.

Swój stosunek do współczesnych mód intelektualnych tak deklaruje: "Występowałem przez wiele lat przeciw modom intelektualnym w naukach, a jeszcze bardziej przeciw modom intelektualnym w filozofii. Myśliciel modny jest głównie więźniem swej mody, a wolność, wolnością polityczną, a także wolny i otwarty umysł uważam za jedną z wartości największych, jeśli nie największą wartość, jaką nam może przynieść życie".

Mody zaś intelektualne nazywa wprost przeszkodami dla nauki i rozwoju życia intelektualnego.